

Sprawozdanie
z Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji
„Aktualne zagadnienia pomocy jednostce w kryzysowych
sytuacjach”
(Актуальные вопросы помощи личности в кризисных
состояниях)

Brześć (Białoruś), 23-24 marca 2017 roku

Uniwersytet im. Aleksandra S. Puszkina w Brześciu jest uczelnią państwową, której historia sięga ponad 70 lat. Najpierw, w 1945 roku został powołany Instytut Nauczycielski, który w 1949 roku otrzymał imię wielkiego rosyjskiego poety. W 1950 roku otwarto Brzeski Państwowy Instytut Pedagogiczny, również imienia A.S. Puszkina, a w 1995 roku został przekształcony w Brzeski Państwowy Uni-

wersytet, który od 1999 roku ponownie zaczął nosić imię A.S. Puszkina. Obecnie jest to nie tylko jedna z największych uczelni w obwodzie brzeskim, ale też ważny ośrodek życia naukowego i kulturalnego południowo-zachodniego Polesia.

Proces kształcenia na Uniwersytecie im. A.S. Puszkina obejmuje najważniejsze dziedziny nauki i jest realizowany na 10 wydziałach: filozoficznym, psychologiczno-pedagogicznym, socjalno-pedagogicznym, filologicznym, wychowania fizycznego, geograficznym, biologicznym, fizyczno-matematycznym, historycznym, prawnym. Obecnie na uczelni w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym studiuje około 9000 osób.

Ważny element działalności Uniwersytetu im. A.S. Puszkina stanowi współpraca międzynarodowa – podpisano ponad 50 umów o współpracy i porozumieniach z uczelniami z różnych stron świata, m.in. z Rosji, Ukrainy, Belgii, Francji, Węgier, Niemiec, Azerbejdżanu, Szwajcarii, Chin, Kazachstanu, Polski, Włoch, Litwy.

Brzeska uczelnia doceniając dotychczasową spuściznę, stara się ją rozwijać zapewniając możliwość wymiany myśli i poglądów teoretyczno-praktycznych w trakcie organizowanych konferencji naukowych, których każdego roku odbywa się ponad 140, w tym blisko 20 ma charakter międzynarodowy¹.

Przykładem ostatniego przedsięwzięcia była Międzynarodowa Naukowo-Praktyczna Konferencja pt. „Aktualne zagadnienia pomocy jednostce w kryzysowych sytuacjach”, zorganizowana 23-24 marca 2017 roku przez Katedrę Psychologii Wydziału Psychologiczno-Pedagogicznego². Zgromadziła ona przedstawicieli z Białorusi, Rosji, Ukrainy i Polski, a jej głównym celem była dyskusja na temat szeroko rozumianych sytuacji kryzysowych oraz – a może przede wszystkim – o jednostce w sytuacji kryzysowej. Przedmiotem namysłu naukowego i wymiany doświadczeń stały się kryteria, metody badania i strategie pomocy psychologicznej jednostkom uwikłanym w trudne sytuacje życiowe. Uszczegóławiając, w trakcie obrad konferencyjnych koncentrowano się na takich zagadnieniach, jak:

- Metodologiczne problemy psychologii kryzysu;
- Jednostka w ekstremalnych warunkach zawodowych;
- Stany kryzysowe oraz ich konsekwencje, kryteria i strategie pomocy;
- Pomoc psychologiczna w zespole stresu pourazowego (PTSD) i stanach krytycznych;
- Konsultacje i psychoterapia rodzinna w sytuacjach kryzysowych;
- Pomoc psychologiczna jednostce i jej psychoterapia w sytuacji nieszczęścia [rope], choroby i umierania;
- Praca z klientami o zależnej strukturze osobowości;

¹ Общие сведения, <http://www.brsu.by/univer/obshchie-svedeniya> [9.04.2017]

² Historia Wydziału ma swój początek w 1957 r., kiedy przy Wydziale Języka i Literatury, otwarto specjalność „Pedagogika i metodyka nauczania początkowego”. W 1969 r. wyodrębniły się z niego dwa samodzielne wydziały, tj. Filologiczny i Pedagogiczny. W 1999 r. utworzono nowym kierunek studiów – psychologię, w związku z czym nastąpiła zmiana nazwy na Wydział Psychologiczno-Pedagogiczny. Por. Психолого-педагогический факультет, <http://www.brsu.by/div/psikhologo-pedagogicheskii-fakultet-1> [9.04.2017].

- Pomocą psychologiczną i psychoterapią jednostki z syndromem suicydalnym [суицидальный синдром];
- Pomoc psychologiczną i psychoterapią jednostki uczestniczącej w działaniach zbrojnych;
- Pomoc psychologiczną jednostce-ofierze przemocy;
- Udzielana telefonicznie bezzwłoczna pomoc i konsultacja psychologiczna;
- Przygotowanie jednostki do radzenia sobie z sytuacjami ekstremalnymi i kryzysowymi;
- Przygotowanie specjalistów do udzielania pomocy w sytuacjach kryzysowych.

Uroczystego otwarcia konferencji w auli głównego budynku Uniwersytetu im. A.S. Puszkina, przy Bulwarze Kosmonautów, dokonał rektor Uniwersytetu Profesor Anna Sender oraz Dziekan Wydziału Psychologiczno-Pedagogicznego Doc. dr Svetlana Kocovich, które witając uczestników, wskazały na wagę podjętej problematyki. Następnie głos zabrali przedstawiciele służb mundurowych: Pułkownik Służby Wewnętrznej Konstantin Shershunovich (kierownik Brzeskiego Zarządu Obwodowego Ministerstwa Sytuacji Nadzwyczajnych Republiki Białorusi), Pułkownik Gwardii Dmitrij Sobol (dowódca 38. Samodzielnej Gwardyjskiej Brygady Desantowo-Szturmowej) i Pułkownik Milicji Władimir Kitel (zastępca Kierownika Wydziału Spraw Wewnętrznych Brzeskiego Obwodowego Komitetu Wykonawczego, Naczelnik Zarządu Pracy Ideologicznej i Zabezpieczenia Kadrowego).

Konferencyjne obrady rozpoczęła sesja plenarna, w trakcie której zaplanowano kilka wystąpień. Prof. Władimir A. Yanchuk, dziekan Wydziału Kształcenia Poddyplomowego Państwowego Uniwersytetu w Mińsku, skupił się na możliwościach i ograniczeniach psychologicznego przygotowania ludzi do życiowych sytuacji kryzysowych. Prof. Jurij Kolomiejev, reprezentujący Katedrę Psychologii Zarządzania Wydziału Przygotowania i Przeszkolenia Instytutu Służby Państwowej Akademii Zarządzania przy Prezydencie Republiki Białoruś w Mińsku, w swojej wypowiedzi zwrócił uwagę na style zachowań naśladowczych nastolatków.

Prof. Ludmila Marnishhyk z Katedry Prawa, Zarządzania i Psychologii Rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu Społecznego Filii w Mińsku wskazała na specyfikę interpersonalnych relacji studentów kierunków medycznych. Prof. Oksana Popowa, Prorektor ds. naukowo-metodycznych pracy wychowawczej [проректор по научно-методическому обеспечению воспитательной работы] Zawodowego Instytutu Kształcenia [YO РИПО]³ w Mińsku mówiła o psychologicznym wsparciu osób z trudnościami w rozwoju psychologiczno-społecznym uczących się w PTUZ [ПТУЗ]⁴.

Doc. dr Konstantin Karpinskij, Kierownik Katedry Psychologii Eksperymentalnej i Stosowanej z Państwowego Uniwersytetu im. Janka Kupały w Grodnie,

³ Учреждение Образования «Республиканский Институт Профессионально Образования».

⁴ Профессионально-технические учебные заведения – szkoły zawodowo-techniczne.

zwrócił uwagę na kryzys sensu życia z punktu widzenia wybranych koncepcji psychologicznych.

Doc. dr Aleksander Kolyshko, kierujący Katedrą Psychologii Ogólnej i Społecznej z Państwowego Uniwersytetu im. Janka Kupały, przedstawił wyniki badań na temat sposobów korekcji zachowań ryzykownych podejmowanych przez ludzi młodych, zwracając uwagę, że problem podejmowania *vs* niepodejmowania ryzyka należy ujmować szeroko, gdyż problematyczne może być zarówno ryzykowanie, jak i unikanie ryzyka. To ostatnie może być w pewnych sytuacjach wręcz zagrożeniem dla człowieka i wówczas – paradoksalnie – podjęcie ryzyka okazuje się elementem korekcji.

Obrazy plenarne zakończyło wystąpienie Mariny Bruchan, Kierownika Działu Psychologii Brzeskiej Grupy Pogranicza, która skoncentrowała się na sytuacjach kryzysowych w doświadczeniu zawodowym funkcjonariuszy służby granicznej oraz roli interwencji kryzysowej.

Po zakończonych obradach plenarnych odbył się pokaz białoruskich instytucji mundurowych, m.in. straży pożarnej, straży granicznej, milicji, jednostek specjalnych OMON [OMOH]⁵. Zademonstrowane zdarzenia (np. wzięcia zakładnika, negocjowania z porywaczem, jego obezwładnienie) dotyczyły udzielania pomocy ludziom, którzy znaleźli się w sytuacjach kryzysowych. Towarzyszące tym symulacjom profesjonalne komentarze miały uświadomić widzom, wśród których nie zabrakło studentów, że pokazywane sceny dalekie są od kina akcji, bowiem wymagają nie tylko sprawności fizycznej i dobrego zaplanowania, ale przede wszystkim takich umiejętności psychologicznych, które – z punktu widzenia ofiar i służb interwenujących – są niezbędne do podjęcia właściwych decyzji w jak najkrótszym czasie.

W ramach dwudniowej Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji „Aktualne zagadnienia pomocy jednostce w kryzysowych sytuacjach” zaplanowano także pracę w sześciu sekcjach oraz siedmiu warsztatach doskonalących [мастер-классы].

Pierwsza sekcja, której pracami kierował Prof. Jurij Kolomiejev (Katedra Psychologii Zarządzania Wydziału Przygotowania i Przeszkolenia Instytutu Służby Państwowej Akademii Zarządzania przy Prezydencie Republiki Białoruś w Mińsku), poświęcona była *Problemom psychologicznego przygotowania jednostki do sytuacji kryzysowych*. Zgromadziła ona wystąpienia poświęcone m.in.: młodym ludziom (sytuacje dyskomfortowe w szkole; wybór przyszłej drogi zawodowej; prawidłowości rozwoju moralnego; zdrowie młodzieży; Internet a zagrożenia; młodość we współczesnej literaturze i białoruskim dyskursie publicystycznym), radzeniu sobie z sytuacjami kryzysowymi („postkryzysowy wzrost”; weterani wojenni; adaptacja do służby wojskowej; relacje rodzinne uczestników działań bojowych; osoby doświadczające przemocy; zespół wypalenia emocjonalnego u pracowników służby zdrowia; kompetencje osób udzielających pomocy w kryzysie).

Tematem drugiej sekcji, której pracami kierowała Prof. Oksana Popowa (Zawodowy Instytut Kształcenia w Mińsku), było *Przygotowanie specjalistów w dzie-*

⁵ Отряд мобильный особого назначения – Mobilny Oddział Specjalnego Przeznaczenia.

dzinie udzielania pomocy w sytuacjach kryzysowych. Przedstawione referaty koncentrowały się wokół takich problemów, jak: działania i umiejętności profesjonalne (osobowościowo-zawodowe samowychowanie; dojrzałość psychologiczna; właściwości niezbędne do świadczenia efektywnej pomocy), wsparcie psychologiczne dla profesjonalistów udzielających pomocy (np. w sytuacji samobójstwa), wypalenie zawodowe (pracowników placówek oświatowych), cechy pracy psychologicznej z różnymi grupami klientów (m.in. z kombatantami oraz przymusowymi imigrantami).

Trzecia sekcja, moderowana przez Prof. Marię Osipową (Uniwersytet im. A.S. Puszkina w Brześciu), dotyczyła *Konsultowania i psychoterapii rodzinnej w sytuacji kryzysowej*. Wystąpienia poruszały następujące zagadnienia: sytuacje trudne w rodzinie (zaburzenia komunikacji; kryzys w rodzinie jako naruszenie jej funkcji; przemoc; rozwód), kompetencje rodzicielskie (dzieci z zaburzeniami w rozwoju – OPFR [ОПФР]⁶; trudne relacje z dziećmi), zagrożenia dla dzieci (wychowywanie w rodzinie dysfunkcyjnej; profesjonalna pomoc dla dzieci doświadczających przemocy psychicznej w rodzinie).

Czwarta sekcja, kształtowana przez doc. dr Allę Danilenko (Uniwersytet im. A.S. Puszkina w Brześciu) poświęcona była *Stanom kryzysowym na różnych etapach ontogenezy*. Przygotowane referaty dotyczyły następującej problematyki: wsparcie w kryzysach rozwojowych młodszych dzieci (zaburzenia lękowe u dzieci i ich przyczyny; pomoc psychologiczna dla dzieci w wieku przedszkolnym przeżywających stany lękowe; wsparcie dla dzieci w sytuacji rozvodu rodziców), nastolatków (czynniki ryzyka samobójczego; profilaktyka zachowań samobójczych; zachowania ryzykowne; samotność jako marker kryzysowego stanu osobowości), młodych dorosłych (adaptacja do nauki na poziomie uniwersyteckim), dorosłych (strategie radzenia sobie; kryzys separacyjny w rodzinie), osób starszych (pomoc dla ludzi w podeszłym wieku).

Piąta sekcja, pracująca pod kierownictwem doc. dr Gleba Lagonda (Uniwersytet im. A.S. Puszkina w Brześciu), skupiła osoby zainteresowane *Stanami kryzysowymi w profesjonalnej działalności*. Wystąpienia koncentrowały się wokół takich problemów, jak: więziennictwo (pomoc psychologiczna uwięzionym kobietom), profesjonalne współdziałanie (współpraca psychologa i wychowawcy klasy towarzyszących dziecku znajdującemu się w trudnej sytuacji życiowej), wypalenie emocjonalne (syndrom wypalenia w zawodach medycznych i nauczycielskich), sytuacje trudne w doświadczeniu różnych grup zawodowych (pracoholizm pracowników uniwersytetu; sytuacje stresowe i kryzysowe pracowników administracyjnych; psychologiczne uwarunkowania powodzenia zawodowego w ekstremalnym działaniu pracowników OPS [ОПС]⁷).

⁶ Дети с особенностями психофизического развития – dzieci ze specyficznymi właściwościami psychofizycznego rozwoju (termin oficjalnie uznany w Republice Białoruś), czyli te, u których występują różne odchylenia od prawidłowego rozwoju psychicznego i fizycznego, zaburzające ich ogólny rozwój i tym samym nie pozwalające im na pełnowartościowe życie.

⁷ Обязательное пенсионное страхование – obowiązkowe ubezpieczenie emerytalne; OPS jest systemem, za pomocą którego państwo kształtuje źródło finansowania emerytur obywateli.

Prace ostatniej sekcji, której przewodniczyła doc. dr Liuba Tsybayeva (Uniwersytet im. A.S. Puszkina w Brześciu), skoncentrowały się na *Sposobach zapobiegania i przewycięzania stanów kryzysowych*. Tu rozważano m.in. sytuacje postkryzysowe (od listu rozwodowego do traumatycznego ojcostwa w porozwodowej sytuacji; praca z lękiem będącym skutkiem kryzysu) i nadzwyczajne (psychologiczne aspekty zarządzania; emocjonalne problemy świadków zamachu terrorystycznego w mińskim metrze), a także problemy osób przybywających z innych krajów (psychologiczno-społeczna adaptacja migrantów w podeszłym wieku do nowych warunków socjokulturowych), jak również o profilaktykę (cechy działań zapobiegających kryzysom życiowym) i dbanie o dobrostan psychiczny osób pomagających (sposoby właściwego odmawiania [этикет отказа]).

Formą aktywnego uczestnictwa w konferencji były także warsztaty. Udział w nich – poprzez krótkie formy wykładowe, dyskusję, ćwiczenia i *feedback* – dawał szansę na zdobycie wiedzy praktycznej, ponadto kończył się wydaniem państwowego certyfikatu potwierdzającego podwyższenie kwalifikacji – wszystkie te elementy zdecydowały o tak dużym zainteresowaniu uczestników konferencji (praktyków i teoretyków) tą formą pracy grupowej. Zakres oferowanej problematyki był szeroki. Władimir But-Gusaim z Uniwersytetu Medycznego w Grodnie prowadził warsztat zatytułowany: *Podstawy niewerbalnej pracy z klientem*. Egor Kostikov – arteterapeuta z Centrum Psychoterapeutycznego Sergieja Shymansko-vo w Brześciu zaproponował zajęcie się *Technikami arteterapeutycznymi w pracy w stanach kryzysowych jednostki*. Z kolei Gleb Kulikov – dyrektor Centrum Twórczego Rozwoju „Ryzykant” z Witebska prowadził warsztat: *Neurolingwistyczne programowanie w pracy w kryzysowych sytuacjach*. Olga Kozakov z Miejskiej Klinicznej Przychodni Psychiatrycznej w Mińsku prowadziła zajęcia warsztatowe: *Osobista i telefoniczna komunikacja z jednostkami w sytuacjach kryzysowych*, a Sergiej Shymansky – lekarz-psychoterapeuta, trener-superwizor Białoruskiego Towarzystwa Psychoterapeutycznego z Brześcia – *Praca psychoterapeutyczna i kluczowe rozwiązania w zespole stresu pourazowego*. Inessa Levoshko – psycholog z Brześcia, zaproponowała warsztat poświęcony *Udzielaniu pomocy psychologicznej osobom przeżywającym sytuacje urazowe*. Grupa prowadzona przez Leonida Rojaka – lekarza-psychoterapeutę z Brzeskiej Obwodowej Instytucji Rozwoju Wykształcenia zajmowała się *Praktyką kryzysowej interwencji w konfliktach*.

Międzynarodowa Naukowo-Praktyczna Konferencja „Aktualne zagadnienia pomocy jednostce w kryzysowych sytuacjach” była miejscem spotkania teoretyków i praktyków, wymianą wiedzy na temat towarzyszących człowiekowi na różnych etapach jego życia sytuacji kryzysowych. W pracy z innymi ludźmi i w rozwiązywaniu ich problemów istotne jest pytanie, jak skutecznie pomagać i przewycięzać przeżywane stany i sytuacje kryzysowe, a także jak daleko można wychodzić naprzeciw potrzebującym oraz jakimi kompetencjami personalnymi i profesjonalnymi winni cechować się pomagający. Te, jak również inne problemy były omawiane i poddawane dyskusji w trakcie konferencji, co znacznie podniosło jej merytoryczną wartość.

Katarzyna Pawełek